

27de 9br 1885

NUMISMATISK FORENING MEDLEMS-BLAD.

Red.: Dr. polit. J. WILCKE.

V. Nr. 6.

Marts.

1920.

Asiatisk Compagnies Specier 1749.

I Beskrivelsen p. 734—35 er under Nr. 32 b og 33 b beskrevet to 2-Lods Medailler, hvoraf der ligeledes findes Eksemplarer i Guld Nr. 32 a og 33 a, og som er afbildede Tab. VIII Nr. 1 og VII Nr. 2. Paa Forsiden, der er ens for begge Stkr., findes et meget smukt Billede af Frederik V, skaaret af Arbien; paa Bagsiden af Nr. 32 findes Bogstaverne DAC omgivet af forskellige Attributter, paa Bagsiden af Nr. 33 findes en Inskription, der ligesom Bogstaverne DAC henviser til, at disse Stkr. skylder det asiatiske Compagnie sin Tilblivelse i Anledning af Mindefesterne for den oldenborgske Stammes 300-Aars Regering her i Landet. Begge Stkr. udmærker sig ved deres flade Møntpræg, der ikke ligner Datidens sædvanlige ophøjede Medaillepræg. De er vel meget fint udførte som det sømmer sig til Anledningen, men baade For- og Bagside er forsynet med riflet Møntkant. Jeg har derfor stedse regnet Sølvstykkerne for Festspecier, i min Samling henlagt dem til Mønterne, og hævdet dette Standpunkt over for Kollegaer; for Nr. 32's Vedkommende frembyder Reversen med Compagniets Initialer DAC derhos iøjnefaldende Ligheder med Ostindisk Compagnies Specier fra 1671—72 med Initialerne DOC. Flere Eksemplarer, jeg har haft Lejlighed til at undersøge, bærer øjensynlige Spor af at have kurseret.

Min Anskuelse har vundet Bekræftelse gennem følgende:

I Rigsarkivet opbevares Asiatisk Compagnies Directions Resolutions Protokol Lit. B. 24. Februar 1746—6. Maj 1752, hvori findes indført:

„Anno 1749 den 30te September vare undertegnede Herrer Directeurer forsamlede for at *Regulere* følgende:

.....
14. De nye Species, som Compagt. lader mynte, maa være af Gehalt 14 lødig 2 gr.

Saaledes Resolvered og Besluttid i Compags. Huus datum ut supra.“

I Compagniets Inden- og udenlandske Breves Copie-Bog fra 1746 Febr. 19 til 1750 Xbr 15de Litr. C, der ligeledes findes i Rigsarkivet, er copieret følgende Andragende:

„Høy Velbaarne
Høyædle og Velbaarne
samt

Høyædle, Velædle og Velbyrdige Herrer
Hands Kongelige Mayestets Høyt Betroede
Deputerede for de Kongelige Finnancer.

Da det forrige Ostindiske Compagnie haver haft tilladelse Ao 1671 & 72 at lade mynte Specier, Altsaa falder paa Compags. Veigne voris Venligste og ydmygste Andsøgning til Eders Excellence og samtlige høie Herrer, at de paa Compags. Veyne Gunstigt vilde udvirke hans Mayts. Voris Allernaadigste Konges tilladelse at maatte Mynte Specier paa hands Majts. Myndt efter saadant et Præg, som Compagt. dertil har ladet forfærdige; Men som man nu for tiden veed, at det icke saa hastig bliver giørlig i henseende til Myntens indretning, saa vilde vi alleene for det første Venligst og ydmygst udbede tilladelse, at nogle hundrede Stkr. maatte blive Myntet af fin Sølf i form som Medalier. I forventning af Deres Excell. og høje Herrers Behagelige giensvar forblive vi med ald hengivenhed

høy Velbaarne
høyædle og Velbaarne
samt

Kiøbenhavn
d. 17 Octobr 1749

Højædle, Velædle og Velby. herrers
tjenstberedvillige
og skyldige tienere.

I. S. v. Schulin.

H. L. Kløcker, O. Fischer, Joost v. Hemert, P. van Hurck.“

Efter Modtagelsen af denne Ansøgning affattede de Finans-deputerede saalydende Relation til Kongen:¹⁾

„Stormægtigste Konge
Allernaadigste Herre.

Som Præses og Directeurerne for det Asiatiske Compagnie (ved Litr. A.) anholder om tilladelse at maa lade Mynte nogle hundrede Stkr. af fin Sølf udi form af Medailler efter hosføyede Præg, og Directeurerne for det Westindiske — og gvineisk Compagnie Ligeledes (ved Litr. B.) udbeder sig tilladelse at lade mynte omtrent 17 à 1800 Species Dukater med saadanne Præg som vedheftede Tegning (Litr. C.) udviser, nemlig nogle med indeværende Aars tal samt med Vaabnerne enten efter Nr. 1 eller 2, hvilket Eders kongl. Majt. allernaadigst maatte Behage dertil at udvælge og de øvrige med Aars-tallet 1748 efter den mindste Tegning; saa skulle Vi derover Eders kongl. Majts. allernaadigste velbehagelige Resolution os allerunderdanigst udbede. Vi forblive til vor Død

Rente-Cammeret
den 20. Oct 1749

Eders Kongl. Majts.
Allerunderdanigste og troe
pligtskyldigste Tienere.

O. Thott. J. Adtzleu. M. Basballe.

/ A. Berner.

Vi approbere allernaadigst, saavel at det Asiatiske Compagnie nogle hundrede Stykker af fin Sølf efter de af os Allernaadigst approberede Præg som og at det Westindiske og Guinæiske Compagnie omtrent 17 à 1800 Species Ducater med saadanne Præg som hosføyede Tegning Litr. C. udviser, nemlig: nogle med indeværende Aars Tal og Vaabnene efter Nr. 2 og de øvrige med Aarstallet 1748 efter den mindste Tegning, paa egen bekostning, maae lade mynte.

Givet paa Christiansborg Slot den 4 Novbr 1749

Friderich R.

O. Thott. J. Adtzleu. M. Basballe.

/ A. Berner.“

¹⁾ R. A. Rente-Cammerets Relations og Resolutions Protocoll Nr. 116 Anno 1749 Resl. Nr. 202.

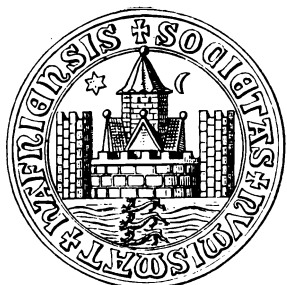
Skønt de i Relationen og den kgl. Resolution omtalte Tegninger synes bortkomne, kan der jo ikke vel være Tvivl om at det er de tidligere nævnte i Medaillesølv med særlig omhyggeligt udførte Stempler prægede Specier, der her er Tale om. I Speciernes Reversinskriptioner omtales Festdagen den 28. October 1749, der ligger indenfor de fornævnte Aktstykkers Data. Kun, hvor der som her er Tale om at mønte Specier paa Mønten, bliver der overhovedet Spørgsmaal om at søge kongelig Tilladelse. At lade slaa Medailler, var derimod et privat Foretagende, selv om de skulde celebrere en officiel Festlighed.

Henvisningen til de ældre Specier fra 1671 & 72, der sloges af det ostindiske Compagnie er betegnende. Vægten 2 Lod og Lødigheden 14 Lod 2 Gren stemmer. Det er herefter ikke berettiget, naar Jørgensen ikke har medtaget disse 2 Stkr. fra 1749 blandt Speciemønten. V. Bergsøe¹⁾ og L. E. Bruun²⁾ er rigtig gaaet ud fra, at det var Specier, men har tilføjet, at de var „projecterede“. Det passer efter ovenanførte ikke. De var kurserende Mønt, selv om de var fine som Medailler.

De tvende i Resolutionen omtalte Species-Ducater kan ikke være andre end Beskr. Nr. 23, fra 1748, Tab. XVII Nr. 1, Jørgensen Nr. 3—4 og Bgskr. Nr. 35 fra 1749, Tab. XVII Nr. 4, Jørgensen Nr. 5—6. For den sidstes Vedkommende er det saa meget mere utvivlsomt, som der paa Fanen til højre for Vaabnet paa Reversen findes Initialerne DWC med aaben Krone over. Den første Dukats ringe Størrelse passer meget vel til de i Resolutionen benyttede Udtryk: „de øvrige med Aarstallet 1748 efter den mindste Tegning.“ Af den sidste Slags synes Hovedparten af de 1800 Ducater slaaet, medens den første Ducat er sjældnere. At de tvende Specier er ret sjældne, er indlysende, eftersom der kun er meddelt Tilladelse til Udmøntning af nogle Hundrede Stkr., hvad unægtelig ikke giver mange af hver Variant. Naar man tager i Betænkning, at de som særlig fine har været særlig udsatte for Indsmeltning, er det ikke mærkeligt, om kun faa er naaet frem til vor Tid.

J. W.

¹⁾ Trankebar Mønter p. 66. — ²⁾ Katalog over anonym 2. Doublet-Auktion 1901 p. 14 Nr. 208—9.



27de 9br 1885

NUMISMATISK FORENING MEDLEMS-BLAD.

Red.: Dr. polit. J. WILCKE.

V. Nr. 7.

April.

1920.

Mønter — eller Medailler?

I „Numismatisk Forenings“ Medlemsblad for Marts 1920 har Hr. Dr. polit. J. Wilcke givet nogle interessante, førstehaands Oplysninger om „Asiatisk Compagnies Specier 1749“, og Dr. Wilcke kommer til det Resultat, at disse Stykker er Mønter, ikke som hidtil antaget Medailler. Heri kan jeg ikke være enig med vor højt ærede Formand, og jeg skal tillade mig at fremsætte mine Grunde for, at vi her har at gøre med Medailler, ikke med Mønter.

Ser vi nu først paa Værdien af disse Stykker, der vejer det samme som en Specie, nemlig 2 Lod, vil det vise sig, at de er mere værd i Sølvværdi end en Specie. I Compagniets Møde den 30. September 1749 blev Lødigheden af „de nye Specier“ fastsat til 14 Lod 2 gr, og Vægten vilde, hvis de var bleven slagne af saadant Metal, være bleven (lidt under?) 2 Lod. Nu fremgaar det imidlertid af de fremdragne Dokumenter, at de er prægede af „fin Sølv“, og med en Vægt af 2 Lod bliver de en Del mere værd end en Specie, hvorefter følger, at de ikke *kan* have gaaet som saadanne. At der findes slidte Exemplarer er intet Bevis for, at de har kureret som Mønt; man træffer jo ofte slidte Medailler, men man har vist intet Exempel paa, at Mønter er udgivne med større Sølvværdi, end de skulde have. At Samtiden og den nærmeste Eftertid har anset Stykkerne for Medailler, fremgaar klart af „Beskrivelsen“, blandt hvis Ophavsmænd Hielmstjerne og Suhm, begge Møntsamlere, var. Ikke alene betegnes Stykkerne som Medailler, men i Indledningen Side LI nævnes 14 lødige Specier fra 1748 (skal vel være 1747), Rejsedalere (som først prægedes 1749) og „Medailler

for det Asiatiske Compagnie“, hvormed antagelig menes de her omhandlede Medailler, da umiddelbart efter nævnes Medaillerne for det almindelige Handels-Compagnie og for det Islandske Compagnie, hvilke sloges i samme Anledning.

Det kan ogsaa nævnes, at i Nygaards Katalog fra 1780 (Side 79), altsaa før „Bekrivelsen“ udkom — anføres Stykkerne udtrykkelig som Medailler, og dette Vidnesbyrd af en samtidig Samler og en samtidig Nusmismatiker — Joh. Jac. Weber, der har skrevet Kataloget — kan ikke forkastes.

Naar man saa endelig ser, hvad C. J. Thomsen har skrevet om disse Medailler i Timms Katalog, kan man ikke undgaa at blive opmærksom paa, at Thomsen har kendt de nu af Hr. Wilcke fremdragne Dokumenter — han skriver nemlig Side 58:

„Stemplerne til forestaaende Medaille (Nr. 368—370) vare „oprindeligen bestemte til dermed at udmynte Species, hvilke til„lige skulde tjene som Erindringsmynter. De bleve imidlertid ei „hertil anvendte, men i dets Sted udprægedes med dem Stykker „af fint Sølv, som Medailler, tvertimod Stempelskærerens Hensigt ved Forfærdigelsen.“

Dette er jo netop, hvad de nævnte Dokumenter udsiger, og det synes mig ejheller, at disse tillader anden Fortolkning.

Naar Grosserer L. E. Bruun nævner to af disse Medailler som „projecterede Species“, ligger der den Sandhed deri, at *Stemplerne* var udførte med Specieprægning for Øje, men i intet andet Katalog er de betegnede saaledes; overalt anføres de blandt Medaillerne. End ikke Bergsøe, i hans „Trankebar Mønter“ S. 67, kan Dr. Wilcke med Rette tage til Indtægt for sin Anskuelse, Bergsøe har nemlig 3 Afsnit: „Sølvmønt“, „Guldmønt“ og „Medailler og Skuemønter“.

Under *sidstnævnte* Afsnit omtales de her omhandlede Medailler, og der tilføjes, at de „ere prægede med Species-Stempler, da det var Kompagniets Plan at lade dem udgaa som Specier, hvilket dog ikke blev sat i Værk.“

H. H. Schou.

Det har glædet mig meget gennem min Artikel at have kaldt en af de dér omtalte „Kollegaer“ frem paa Arenaen; thi et af Formaalene med dette Tidsskrift maa nødvendigvis være at skabe en saadan Interesse om de nusmismatiske Emner, at en frugtbar Diskussion kan komme i Gang.

Naar Hr. Direktør Schou anfører, at en $14\frac{1}{9}$ lødig 2 Lod svær Specie skulde være en Del mere værd end en 14 lødig Specie, kan jeg ikke være enig med ham heri. Ifølge det i min Afhandling om Chr. IV.s Møntpolitik¹⁾ oplyste, var Vægt og Lødighed for en ret tysk Thaler efter de oprindelige kejserlige Møntforordninger 2 Lod og $14\frac{2}{9}$. Chr. IV.s Bryllupsspecie var til den festlige Anledning $14\frac{5}{18}$ lødig;²⁾ Lauge Brahes Specier 1590 var f. Ex. ogsaa særlig gode³⁾. I Tidens Løb slog man af paa Fordringerne og gik efterhaanden ned til 14, næppe derunder, men skulde man mønte en nogenlunde fuldlødig Daler til festligt Brug, nøjedes man ikke med Minimum. Differencen mellem 14 og $14\frac{1}{9}$ lødig er $\frac{203}{1000}$ gr f. S. $\text{c. } \frac{3}{4}$ β ! For Møntherren kan denne Forskel spille nogen Rolle, naar der udmøntes Specier i store Mængder; for nogle hundrede Stykker, som her er Tale om, spiller det ingen Rolle, og for Bedømmelsen af, om Stykket er en Specie eller ej, er det ganske uden Betydning.

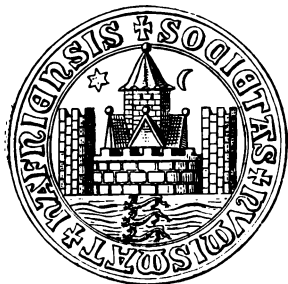
Hvad de Autores angaar, som Direktør Schou fører i Marcken, tillægger jeg dem ikke større Vægt. Det undrer mig noget at se „Beskrivelsen“ anført; den vrimler af Fejl, selv de utilgiveligste, som vi glæder os til snarest at se afhjulpne ved Direktør Schous nye Beskrivelse. Men jeg har tillige en særlig Grund til i dette Tilfælde at stille mig skeptisk. Jeg mener nemlig, at Thomsen m. fl. kun har kendt Relationen og Resolutionen af 20. Oktbr. og 4. Novbr. 1749. Den havde man let Adgang til at finde i Resolutionsprotokollen. Men det mærkelige er, at der ikke synes at foreligge nogen skreven Kommunikation af Resolutionen, som paa Grund af det høje Selskabs fornemme Direktion, der stod i intim Forbindelse med Hoffet og Administrationen, vel er meddelt mundlig. Der foreligger derfor ingen Sag herom, og har Weber og Thomsen kun kendt Resolutionen, hvad sidstnævntes Ordvalg tyder paa, er det meget forklarligt, at de har kunnet ræsonnere som anført. Der er imidlertid ikke givet Tilladelse til at „mynte Medailler“, hvad der var overflødigt og selvmodsigende, men til paa Grund af Myntens Optagethed kun at mynte nogle 100 Stkr. (c. Specier) ikke som alm. Mønt, men „*udi form som Medailler*“ (c. med særlig Festindskrift). Overfor de andetsteds benyttede utve-

¹⁾ p. 96. — ²⁾ l. c. p. 60. — ³⁾ Medl.bl. I, p. 208.

tydige Udtryk: „De nye Species, som Compagniet lader mynte“, og overfor Begrundelsen i Andragendet til de Finansdeputerede kan jeg med min bedste Vilje ikke se rettere, end at det vilde være søgt at nægte de faktisk foreliggende 2 Lods Stykker med Møntpræg Karakteren af Festspecier, og jeg vil kun under 2 bestemte Forudsætninger kunne slutte mig til Hr. Schous Anskuelse, nemlig hvis det oplyses, at de til Nutiden bevarede Stkr. er af mindst 15 lødigt Medaillesølv, eller hvis der kan paavises et skriftligt Vidnesbyrd fra Compagniet om, at Specieudmøntningen er helt opgivet.

I den historiske Sandheds Interesse har jeg i Rigsarkivet søgt at finde en Tilkendegivelse som den sidste, men foreløbig forgæves. Derimod fandtes der andre Udtalelser, der viser Compagniets Interesse i Møntning, som jeg benytter Lejligheden til at fremdrage. I et Direktions-Møde den 21. Juli 1751¹⁾ forelagdes en Skrivelse fra Rentekammeret af 26. Juni s. A., hvorefter de „fornødne Royaliner ikke kan blive myntede paa Myndten her i Staden. Derfor blev nu resolveret at lade her færdig gøre og til Tranqvebar med første Skib udsende de fornødne Stempler til Royalinernes Myndtning, paa hvis ene Side skal staa Kongens Chiffer F. 5 i Enkelt Træk og paa dend anden Side enten En Crone, Tre Løwer eller 1 Royalin paa de enkelte, men paa de dobbelte 2 Royaliner.“ Paa et senere Møde den 4. Februar 1752 blev der efter Andragende af 20. Januar 1752 tillagt „Peder Hansen fra Myndten, som er antagen at være ved Compagniets Vægt“ . . . „at nyde 20 R. for hans umage med de Myndt Sorters vejning, som Compagniet selv i forledne Aar forskrev.“

J. W.



27de 9br 1885

NUMISMATISK FORENING MEDLEMS-BLAD.

Red.: Dr. polit. J. WILCKE.

V. Nr. 8.

Juli.

1920.

Guardein Heise har vist Foreningen den Velvilje at prøve *Asiatisk Compagnis* omstridte *Specier* og befundet dem af Medaille-sølv. Det glæder mig herefter at kunne give Direktør Schou Medhold, men jeg vilde dog vedblivende finde det urigtigt, om en ny Beskrivelse af Fr. V's Mønter helt forbigik disse Stkr. i Tavshed. Deres ydre Fremtræden og Compagniets første Vedtagelse viser jo, at Hensigten oprindelig har været at præge Mønter i Lighed med Specierne fra 1671—72.